

КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЗОР
Науково-дослідна лабораторія
«Науково-методичний супровід розвитку професійної компетентності педагогів щодо фасилітації гри та реалізації ігрових методів навчання в освітньому просторі Запорізького регіону»

Мистецька та ігрова діяльність у збереженні емоційного благополуччя дітей в умовах воєнного стану

19 травня 2022

Юлія Чемодурова, к.психолог. наук

Людмила Шульга, к.пед. наук

Ольга Байєр, к. психолог. наук

Емоційне благополуччя в умовах воєнного стану

Війна проходить не лише по лінії фронту. Війна всередині кожного: на лінії фронту вона *фізична*, поза ним - вона *психологічна*

Емоційна сфера - це складний механізм реакцій людини, який формується протягом її життя та в процесі пізнання світу є важливим регулятором поведінки і діяльності відповідно до потреб та інтересів.

ЦИКЛ ЗМІН НАСТРОЮ

Емоційне здоров'я – надає можливість дитині адаптуватися в ситуації, що змінюється, і достатньо швидко відновлювати сили після кризи.

- ✓ Коливання настрою є **НОРМАЛЬНИМ (!)**
- ✓ Відбувається синхронізація емоцій з найближчим оточенням (як «+», так «-»)

Прояви надмірного стресу/психотравми у дитини дошкільного і молодшого шкільного віку

Когнітивні прояви:

- погіршення діяльності процесів пам'яті, мислення, уваги;
- збіднення мовлення;
- підвищена мовна активність тощо.

Соматичні прояви:

- підвищена втомлюваність, сонливість;
- загострення хронічних хвороб;
- втрата апетиту, болі у шлунку;
- головні болі;
- розлади дихання, розлади у роботі серця;
- нудота, блювання;
- захворювання верхніх дихальних шляхів тощо.

Поведінкові прояви:

- порушення сну, нічні кошмари;
- застрягання, заперечення, впертість;
- регресивні форми поведінки;
- гіперактивність;
- пасивність, замкнутість;
- посилене прагнення до контакту з дорослими;
- відмова від контакту;
- нав'язливі ігри з негативним сюжетом, нав'язливі думки.

Емоційні прояви:

- загострення страхів (особливо страху розлуки);
- тривожні стани, плаксивість;
- агресивність;
- схильність до бурхливого прояву емоцій;
- збіднення емоційних проявів тощо.

Наявність
безпосередніх
загроз для здоров'я
та життя

Великі хірургічні операції
Природні катастрофи
Викрадення людей
Смертельні хвороби
Терористичні акти
Стихійні лиха
Насильство
Концтабори
Геноцид
ВІЙНА

Відсутність
безпосередніх
загроз для здоров'я
та життя

Стоматологічні процедури
Втрата роботи, майна
Конфлікти з людьми
Укуси собаки
Розлучення
Переїзди
Зрада

Результати опитування батьків: «Як дитина переживає війну?»

Кафедра дошкільної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSeREMBuZJRL5t3I_sRVk3QnpfX9WNVUGqv66XyW0w_KM_bv6vg/viewform

137
дітей

Що довелося пережити дитині?

Яких психологічних травм зазнала дитина?

Роль дорослих у збереженні емоційного благополуччя дітей

- Наявність дистресу, ПТСР-симптомів, психотравми у значимих дорослих /батьків сприяє виникненню таких самих розладів у дітей
- Такі стани значно ускладнює перебіг і можливість подолання негативних наслідків впливу травмуючих подій

Психоемоційний стан дорослих

Ступінь відкритості, надійності, передбачуваності, близькості стосунків

- Порушення стосунків між дитиною і значимим дорослим (у родині/між батьками та дитиною тощо) створює додатковий надмірний стресовий чинник для дітей та ускладнює їх емоційний стан

- Діти вчаться реагувати на стресові обставини у значимих дорослих
- Неприятливий тип реагування дорослих на емоційний стан дитини погіршує її стресові реакції, ускладнює перебіг стресу, негативно позначається на засвоєнні досвіду.

Домінуючі реакції дорослих на стрес, який переживає дитина

Основні підходи щодо надання допомоги у надзвичайній ситуації (міжнародні практики)

Концепт «резилієнс»

РЕЗИЛІЄНС -це здатність відносно добре справлятися зі складними ситуаціями, наповненість особистими ресурсами (Всесвітня організація охорони здоров'я, ВООЗ)

Орієнтується на посилення ресурсів сім'ї, громади і людини під час опанування складної ситуації, захист та сприяння психосоціальному благополуччю

Фіксується на питаннях психічного здоров'я та благополуччя

Вивчає механізми збереження і нормального функціонування людини

Psychological Resilience

Міжвідомчий постійний комітет ООН

Керівні принципи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в надзвичайній ситуації (МНПСС)

Концепт «травма»

Орієнтується на запобігання, діагностику та лікування наслідків психічної травматизації

Фіксується на питаннях психічного нездоров'я

Вивчає механізми порушення нормального функціонування людей

«...Спрямованість заходів на створення та забезпечення атмосфери безпеки, спокою, приналежності, відновлення та стійкості, віри у власні сили та впевненості в собі, надання можливостей, надії та мотивації»

Взаємодія педагога з дитиною, яка пережила травмуючу подію

Базове ставлення педагога до дитини

визнання «позитивної мети», що стоїть за складною поведінкою дитини

повага до цінностей дитини

врахування «зони найближчого розвитку»

чесність та відкритість у роботі з дітьми

радість та позитив у взаємодії: приємна активність

Завдання педагога щодо забезпечення емоційного благополуччя

Безумовне прийняття дитини

Турботливе відновлення довірливих стосунків

Допомога у знаходженні сенсу життя в теперішній момент

Допомога в інтегруванні важких подій в особистий досвід

Допомога в подоланні дисфункційних установок і переконань

Полегшення процесу адаптації до навчального процесу

МИСТЕЦЬКА ТА ІГРОВА ДІЯЛЬНОСТІ

Мистецтво на захисті емоційного благополуччя

Мистецтво

Арт-терапія: педагогічний напрям

пасивна арт-терапія

поєднання

активна арт-терапія

- відволікає дитину від неприємних, болісних переживань

- спонукає до творчого самовираження в художніх образах

- суттєво змінює психотравмувальну ситуацію і гармонізує емоційну сферу

Малювання

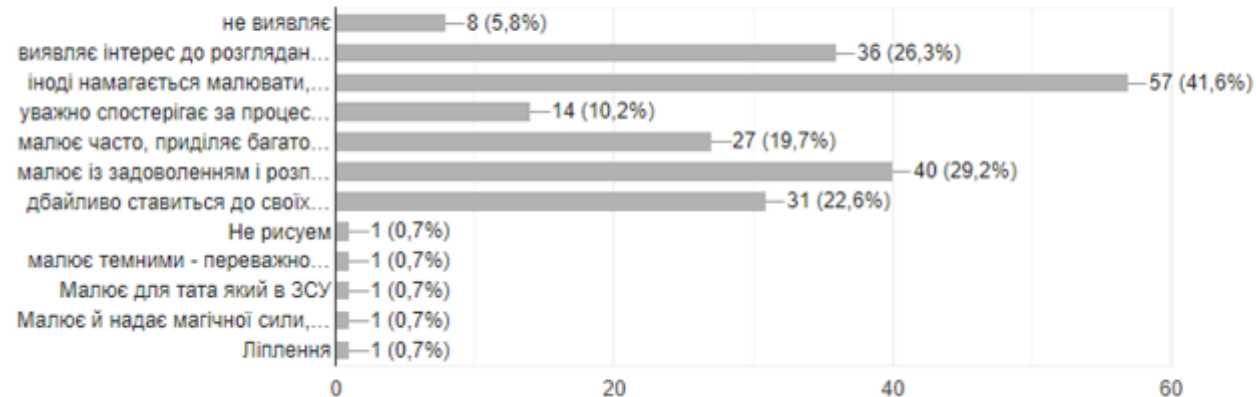

- Свобода вибору матеріалів, способів вираження, задуму тощо.
- Папір декількох форматів.
- Нетрадиційні засоби малювання
- Експериментування з матеріалами і інструментами.
- Створення образу з піску, землі, води, снігу тощо.
- Пальчиковий живопис.
- Невербальні і вербальні засоби зображення.
- Розповідь про свій малюнок

Чи виявляє зараз дитина зацікавленість образотворчою діяльністю?

 Копіювати

137 відповідей

Ліплення

- глина,
- кінетичний пісок,
- тісто,
- пластилін

- Пластичний матеріал повинен бути м'яким, піддатливим і приємним на дотик, тісто можна ароматизувати запахом.
- Надати можливість додати в тісто рослинних барвників, експериментувати з кольорами.
- Використовувати традиційні і нетрадиційні інструменти і матеріали для оздоблення виробу
- Забезпечити вологі серветки для позбавлення неприємних відчуттів у разі їхнього виникнення
- Заохочувати до обігравання виліпленої фігурки та фасилітувати позитивну кінцівку гри, історії.

Дизайн і технології

- Надати можливість вибору широкого спектру матеріалів: паперу і картону; природного матеріалу; тканини; викидного матеріалу
- Забезпечити наявність інструментів та матеріалів: ножиці, клей, скотч, фломастери тощо.
- Облаштувати безпечне робоче місце.
- Забезпечити допомогу у разі потреби
- Допомогти знайти практичне значення виробу
- Заохотити до презентації виробу членам родини, друзям

ТЕХНОПАРК художньо-педагогічних ідей

Гран Прі «Лідер післядипломної освіти».
Дванадцята Міжнародна виставка
«Сучасні заклади освіти - 2021»
Конкурсна робота з теми: «Технопарк художньо-педагогічних ідей як інноваційна практика забезпечення якості освіти дорослих»

у 2021 р. розроблено практиками і опубліковано на сайті:

57 художньо-дидактичних комплекси (навчальне відео, паспорт художньої техніки, орієнтовний конспект) для формування мистецької компетентності дорослих і дітей

46 художньо-дидактичних комплекси (зображення твору мистецтва, відео творчої інтерпретації твору) для синкретичного сприймання і формування емоційно-ціннісної сфери

*«Залучення до музики – це виховання
внутрішньої гармонії»
Конфуцій*

Музика і співи

Музичний ритм: вплив на фізіологічний та емоційний стани дитини

- ✓ музика є мистецтвом звуків,
- ✓ а звук – це вібрація, яка пронизує кожну клітину нашого тіла.
- ✓ клітини людського організму перебувають у постійному коливальному русі.
- ✓ стреси, страхи, тривоги розбалансують функції органів і починають працювати в іншому ритмі.
- ✓ ритм має зцілювальну дію.
- ✓ правильно підібрана музика відновлює здоровий ритмічний режим

Гармонізуючий вплив музики

(Jensen O.B., Richardson T., Jungblut M., Бехтерев В.М.)

- ✓ Активізація асоціативного сприймання, фантазії і уяви
- ✓ Позитивні зміни у рефлексивній діяльності
- ✓ Синхронізація ритмічної активності мозку

(Л. Мазель, Є. Назайкінський, А. Сохор, Б. Теплов)

- ✓ Узгодження психофізіологічних процесів
- ✓ Формування позитивних емоцій
- ✓ Активізація когнітивних процесів
- ✓ Опосередкований вплив на соціальну поведінку

Музикування і музичні рухи

- позбавлення від негативних переживань є музикування на ударних та шумових музичних інструментах
- реалізовує бажання бути вислуханими та почутими гра на духових музичних інструментах
- реалізує відчуття музичної гармонії, бажання щиро відгукнутися на навколишню дійсність у процесі гри на струнних музичних інструментах.

- Спонтанна музична творчість
- Музична імпровізація
- Шумові інструменти, виготовлені власноруч із допоміжних матеріалів

Музичні гармонізуючі техніки (Малашевська І.А)

- рухи на музику, танець під музику, гра на тіло, просторові та кінетичні музичні імпровізації
- музичне малювання, маніпуляція з дрібними музичними інструментами, гра на струнних інструментах, на металофоні, ксилофоні: інструменти, які вимагають більш складної координації
- рух на музику, інструментальна імпровізація, просторова орієнтація з інструментами, гра на інструменті у русі
- зв'язаність звукового сприйняття і руху, гра на музичному інструменті, розвиток здібності визначати музичний зміст рухом

Мистецька освітня діяльність як засіб гармонізації емоційного благополуччя

Організація мистецької діяльності в освітньому процесі:

- ✓ акцент на емоційно-ціннісному ставленні до мистецтва і художньо-творчої діяльності
- ✓ надання пріоритетності емоційному переживанню різних видів мистецтва над аналітичним осягненням змісту, характеру та форми
- ✓ розвиток емоційно-почуттєвої сфери
- ✓ збільшення активної творчості за рахунок зменшення поінформованості
- ✓ трансформація традиційного навчання у мистецько-ігрову, проєктну, театралізовану діяльність
- ✓ надання переваги задоволенню дітей від процесу мистецької діяльності над його результативністю
- ✓ довіра у спілкуванні, реалізація можливості бути відкритими й безпосередніми у вільному вираженні своїх емоцій і почуттів.

Мистецький проєкт
«Казковий світ Марії Примаченко оживає на радість дітям»
ЦРД «Лазурний» м.Запоріжжя

Гра як діяльність і як засіб навчання

Як діяльність

Самостійність та ініціатива дитини

Мотивація, позитивні емоції від процесу діяльності

Творчий характер дій, непередбачуваність результату

Як засіб навчання

Дорослий організовує, спрямовує, контролює дії дитини

Мотивація досягнення, орієнтація на оцінку дорослого

Робота за зразком, однозначність правильних дій

Гра як процес. Простір гри

Процес

Гра – це процес, який має різні прояви і форми.

Ключовою характеристикою є перебування в центрі цього процесу дитини, яка глибоко мотивована, активно включена, відчувається комфортно і радісно. Бере на себе відповідальність, ініціює діяльність та розвиває власну ідею, і в такий спосіб навчається і розвивається.

Простір гри

Вимоги до предметно-просторового середовища для гри:

- Змістовна насиченість середовища
- Можливості для трансформування простору
- Поліфункціональність матеріалів
- Варіативність середовища
- Доступність ігрового простору та свобода вибору діяльності

Іграшка як засіб виховання дитини

Особливу педагогічну цінність мають іграшки, яким притаманні такі властивості:

- ❑ **поліфункціональність** (можливість багатofункціонального використання; сприяння розвитку творчості, уяви, мислення тощо);
- ❑ **можливість використання іграшки у спільній діяльності** (придатність використання з дітьми, дорослими, ініціювання спільних дій: колективні споруди, спільні ігри тощо);
- ❑ **дидактичні якості іграшки** (можливість навчання конструюванню, наявність механізмів програмованого контролю, наприклад в електронних іграшках);
- ❑ **художньо-естетичний рівень** або належність до творів художнього мистецтва, яке забезпечує залучення дитини до світу мистецтва та народної творчості;
- ❑ **безпека використання**

Іграшка нібито програмує відповідну поведінку дитини – гуманну чи жорстоку

- Актуальним залишається питання щодо іграшкової зброї.
- Діти відтворюють свої переживання війни у грі.
- Існує багато іграшкової зброї з різними ефектами: звуками, вогниками, стрілами та кулями. Чи потрібно її купувати дітям?
- Психологи не рекомендують покупати іграшкову зброю дітям до 4-5 років. Ще у попередні часи у суспільстві виникло поширення продажу іграшок, які створюють небезпеку моральному і фізичному здоров'ю дошкільників - провокують дитину на агресивні дії.

Отже, гостро постає питання необхідності захисту дітей від негативного впливу іграшок, які:

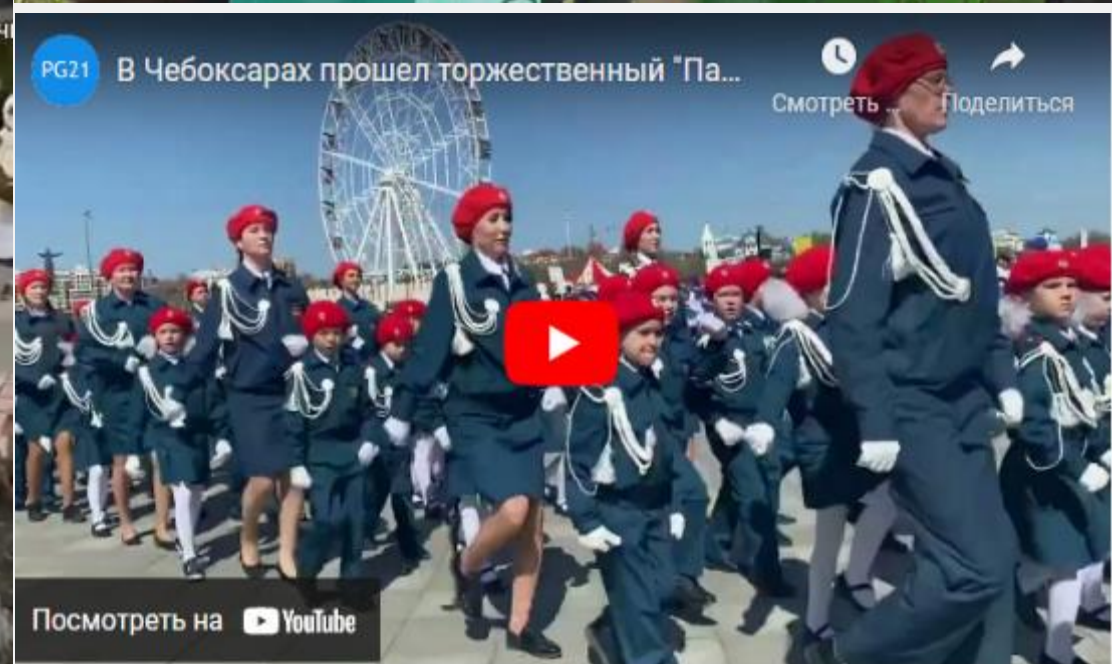

- ❑ викликають прояв жорстокості по відношенню до персонажів гри (людей і тварин), ролі яких виконують *живі ігрові партнери* (тварини, однолітки і дорослі);
- ❑ викликають прояв жорстокості по відношенню до персонажів ігор, в якості яких виступають *сюжетні іграшки* (ляльки, іграшки-тварини тощо);
- ❑ провокують ігрові сюжети, пов'язані з *аморальним змістом* і насильством;
- ❑ викликають *нездоровий інтерес* до сексуальних проблем, що виходять за межі компетенції дитячого віку.

Гра дитини у сьогодні...

<https://meduza.io/feature/2022/05/09/deti-marshiruyut-v-kostyumah-tankov-i-samoletov-na-aktsii-bessmertnyy-polk-nesut-portrety-ubityh-v-ukraine-rossiyskih-voennyh-s-bukvoy-z> (Медуза)

На українсько-румунському кордоні...

**Халабуда -
простір
емоційної
безпеки...**

Хатинка

Для чого: повернути відчуття безпеки, зняти тривогу

Що потрібно: будь-які речі

Що робити:

Облаштуйте дитині місце, де вона може заховатися і побути на самоті. Це може бути халабуда з ковдр, велика коробка, чи просто верхній одяг натягнутий на опору. Ключовим є можливість дитини побути осторонь від інших людей, побути на одинці.

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Інтерес до навчання у дітей виникає за таких умов:

Г

можливість самостійного пошуку і відкриття

Р

різноманітність навчальної діяльності

А

усвідомлення потреби і важливості навчального матеріалу (для дитини у її наявних потребах, провідних видах діяльності (грі) а не для майбутнього навчання у школі);

Є

адекватне можливостям дитини пізнавальне навантаження

М

яскравість, емоційність процесу навчання і матеріалу

О

позитивне оцінювання діяльності, підтримка активності дитини

